

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

КОРНУС А. О.

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

методичні вказівки до виконання лабораторних робіт
та контролю самостійної роботи студентів

Частина 2

Суми
СумДПУ імені А.С. Макаренка
2016

УДК 911.2(477)(076.6)
ББК 26.82+74.2(4УКР)я721
К67

*Рекомендовано до друку вченою радою природничо-географічного факультету
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
(протокол № 6 від 28 січня 2016 р.)*

Рецензенти:

Кисельов Ю. О. – доктор географічних наук, професор кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва;

Воровка В. П. – кандидат географічних наук, докторант кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

К 67 Корнус А. О. Фізична географія України : Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт та контролю самостійної роботи студентів / А. О. Корнус. – Ч. 2. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. – 28 с.

До змісту методичних вказівок входять плани лабораторних робіт, контрольні запитання для самоперевірки засвоєння навчального матеріалу, список географічної номенклатури, перелік рекомендованої літератури для вивчення курсу, питання підсумкового контролю, тематика курсових робіт.

Вказівки призначені для студентів-географів денного відділення природничо-географічного факультету. Також вони можуть бути використані студентами заочної форми навчання відділення післядипломної та додаткової освіти.

© Корнус А.О., 2016

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016

Вступ

Курс «Фізична географія України» являє собою базову навчальну дисципліну, яка формує комплексне уявлення про особливості географічного положення, тектонічну будову та історію геологічного розвитку території України, її геолого-геоморфологічні особливості, багаторічні закономірності та сучасні особливості клімату і внутрішніх вод України, ґрунтово-рослинного покриву та вплив на них антропогенного чинника, а також вивчає природні комплекси та фізико-географічне районування території держави.

Мета курсу – аналіз регіональних ландшафтних структур України, розгляд основних сучасних теоретико-методологічних положень фізико-географічного аналізу території, засвоєння теоретичних і практичних питань комплексного регіонального фізико-географічного аналізу, з'ясування загальних закономірностей природних умов території України.

Зміст дисципліни (друга частина курсу).

Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів. Географічне положення, межі та характерні фізико-географічні особливості. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Антропогенні зміни природи. Природні ресурси, проблеми використання та охорони. Регіональні ландшафтні структури. Поліський край. Волинське Полісся. Житомирське Полісся. Київське Полісся. Чернігівське Полісся. Новгород-Сіверське Полісся.

Зона широколистяних лісів. Географічне положення, межі та характерні фізико-географічні особливості. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Регіональні ландшафтні структури. Західноукраїнський край. Волинська височинна область. Мале Полісся. Розтоцько-Опільська горішня область. Західно-Подільська височинна область. Північно-Подільська височинна область. Прут-Дністерська височинна область.

Лісостепова зона. Географічне положення, межі та характерні фізико-географічні особливості. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Регіональні ландшафтні структури. Дністерсько-Дніпровський лісостеповий край. Лівобережно-Дніпровський лісостеповий край. Середньоруський лісостеповий край.

Степова зона. Географічне положення, межі та характерні фізико-географічні особливості. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Регіональні ландшафтні структури. Північностепова підзона. Середньостепова підзона. Південностепова підзона.

Гірські ландшафтні структури. Українські Карпати. Географічне положення, межі та загальні риси природних умов фізико-географічної країни. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Фізико-географічне районування. Характеристика ландшафтів. Антропогенні зміни природи. Природні ресурси, проблеми використання та охорони.

Кримські гори. Географічне положення, межі та загальні риси природних умов фізико-географічної країни. Геологічна будова і рельєф. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Фізико-географічне районування. Характеристика ландшафтів. Антропогенні зміни природи. Природні ресурси, проблеми використання та охорони.

Природні комплекси морів. Чорне море. Азовське море. Географічне положення, межі та характерні фізико-географічні особливості морів. Геологічна будова і рельєф дна морських улоговин. Клімат. Водні маси та їх циркуляція. Гідротермічна та гідрохімічна характеристика морських вод. Органічний світ.

Геоecологічна ситуація в Україні. Природоохоронні території. Заповідники і природні національні парки. Геосистемний моніторинг навколишнього проривного середовища в Україні. Конструктивно-географічні засади регіонального природокористування. Промислове, сільськогосподарське та інші види природокористування в Україні. Головні проблеми природокористування в Україні.

Лабораторна робота № 1.
Тема: Зона мішаних лісів в межах України.

Мета роботи: Сформувати уявлення про природні умови Українського Полісся та просторову диференціацію його ландшафтів.

Хід роботи

Завдання 1.

На контурну карту України нанесіть південну межу зони мішаних лісів. Підпишіть назви основних морфоструктур у її межах. Виділіть фізико-географічні області Українського Полісся та проведіть межі між ними.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Оцініть фізико-географічне положення зони мішаних лісів України?
2. Поясніть роль геологічної будови та рельєфу у формуванні природних комплексів мішанолісового типу.
3. З'ясуйте внутрішні відмінності природних умов мішанолісової зони, продумайте обґрунтування її поділу на фізико-географічні області?

Завдання 2.

Дайте порівняльну характеристику фізико-географічних областей Українського Полісся. Виявіть спільні та відмінні риси. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика фізико-географічних областей Українського Полісся

Ознаки	Волинське Полісся	Житомирське Полісся	Київське Полісся	Чернігівське Полісся	Новгород- Сіверське Полісся
Географічне положення					
Геолого- геоморфологічна будова					
Кліматичні особливості					
Внутрішні води					
Ґрунтово- рослинний покрив					
Природні комплекси					
Тваринний світ (провідні представники)					

Обґрунтуйте проведення південної межі зони мішаних лісів.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Окремо визначте спільні та відмінні риси, характерні для поліських фізико-географічних областей?
2. У якій фізико-географічній області і чому найбільше розчленування рельєфу?

Завдання 3.

Розгляньте рис. 1 і доповніть його, нанісши назви фізико-географічних областей Українського Полісся, попередньо встановивши зміну кількості опадів та середньої температури січня із заходу на схід.

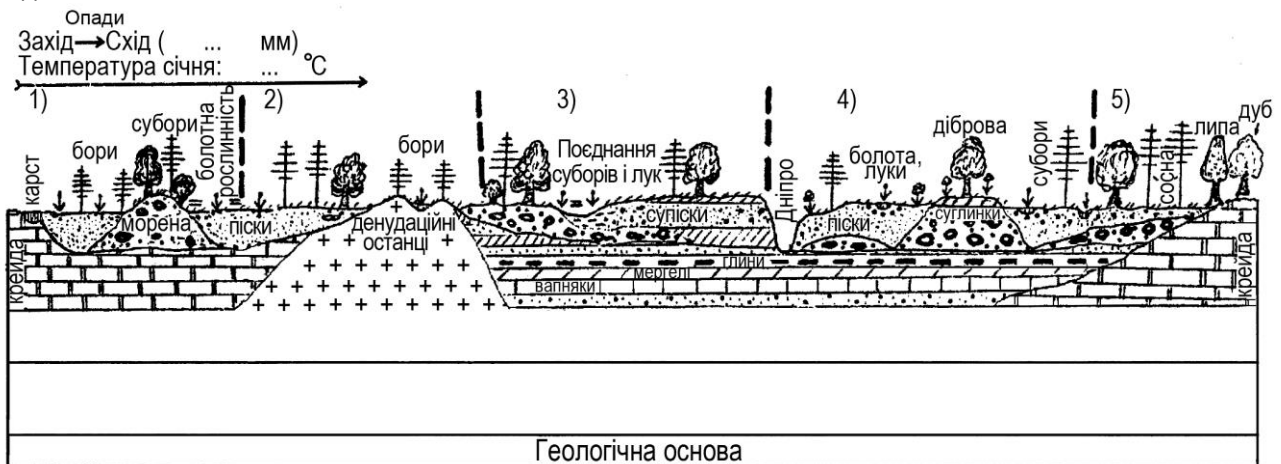

Рис. 1. Фізико-географічні області Українського Полісся

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Чому Житомирське Полісся є найменш заболоченим серед інших областей Українського Полісся?
2. Де і чому на Поліссі зустрічаються карстові озера?

Завдання 4.

Розгляньте рис. 2 і доповніть його, нанісши розташування природних комплексів у залежності від рельєфу, складу гірських порід, глибини залягання ґрунтових вод.

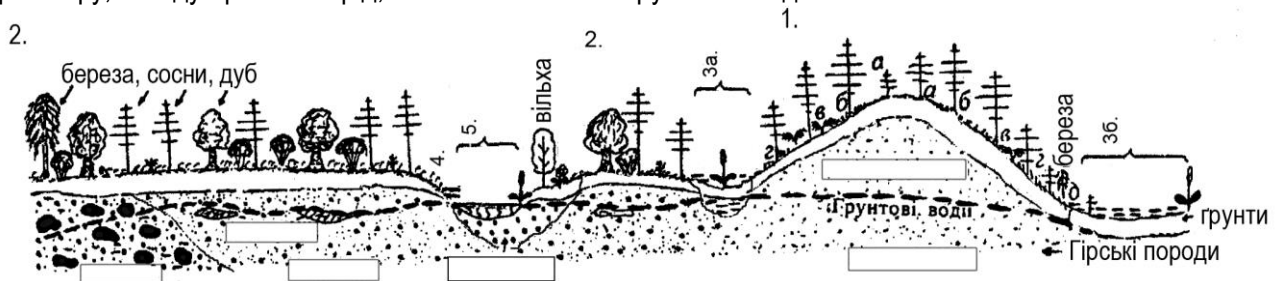

Рис. 2. Ландшафти Українського Полісся

Коротко опишіть виділені Вами природні комплекси.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Поясніть приуроченість різних типів рослинності та особливостей ґрунтового покриву до певних геологічних відкладів та форм рельєфу.
2. Назвіть головні природні типи ґрунтового і рослинного покриву Українського Полісся. Чим пояснюється домінування у ґрунтовому покриві дерново-підзолистих ґрунтів? Яких заходів вони потребують для підвищення родючості?
3. Чим відрізняються бори і субори Українського Полісся?
4. Назвіть головні природні ресурси зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України. Як вони використовуються і охороняються?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Маринич О.М. Українське Полісся. – К.: Радянська школа, 1962. – 163 с.
2. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. - К.: Знання, 2006. – 511 с.
3. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Маринич А.М., Пашченко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наук. думка, 1985. – 218 с.

Лабораторна робота № 2.
Тема: Зона широколистяних лісів в межах України.

Мета роботи: Сформувати уявлення про природні умови широколистянолісової зони України та просторову диференціацію її ландшафтів.

Хід роботи

Завдання 1.

На контурну карту України нанесіть східну межу зони широколистяних лісів. Підпишіть назви основних морфоструктур у її межах. Виділіть фізико-географічні області широколистянолісової зони та проведіть межі між ними.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Оцініть фізико-географічне положення зони широколистяних лісів України?
2. Поясніть роль геолого-геоморфологічних та кліматичних чинників у формуванні природних комплексів широколистянолісового типу.
3. З'ясуйте внутрішні відмінності природних умов широколистянолісової зони, продумайте обґрунтування її поділу на фізико-географічні області?

Завдання 2.

Дайте порівняльну характеристику фізико-географічних областей широколистянолісової зони України. Виявіть спільні та відмінні риси. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

**Характеристика фізико-географічних областей Західноукраїнського краю
широколистянолісової зони**

Ознаки	Волинська височинна область	Мале Полісся	Розтоцько- Опільська горбогірна область	Західно- подільська височинна область	Середньо- подільська височинна область	Прут- Дністерська височинна область
Географічне положення						
Геолого- геоморфологічна будова						
Кліматичні особливості						
Внутрішні води						
Ґрунтово- рослинний покрив						
Природні комплекси						
Тваринний світ (провідні представники)						

Зробіть висновок щодо основних причин різноманітності ландшафтів у широколистянолісовій зоні. Обґрунтуйте проведення східної межі зони широколистяних лісів.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Чим відрізняється клімат Західноукраїнського краю широколистянолісової зони від клімату Українського полісся?
2. Який взаємозв'язок між тектонічною будовою та рельєфом в межах даної зони? З чим пов'язане існування тут орографічної інверсії?
3. Чи існують в межах зони істотні кліматичні відмінності та в якому напрямку вони проявляються?
4. Як впливає рельєф поверхні широколистянолісової зони на розвиток сільського господарства? Які види природокористування домінують в межах зони?
5. Як змінились природні комплекси зони широколистяних лісів під впливом господарської діяльності?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
2. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наук. думка, 1985. – 218 с.
3. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В.П. Попова. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 683 с.

Лабораторна робота № 3.

Тема: Характеристика природи Лісостепової зони України.

Мета роботи: Сформувати уявлення про природні умови лісостепової зони України та просторову диференціацію її ландшафтів.

Хід роботи

Завдання 1.

На контурну карту нанесіть межі фізико-географічних країв та областей у складі Лісостепової зони України. Визначте основні фактори, що призвели до виділення фізико-географічних країв на території Лісостепової зони України, їх положення і склад.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Обґрунтуйте проведення північної і південної меж лісостепової зони та поділ її на фізико-географічні краї.
2. Чому клімат лісостепової зони більш різноманітний, ніж на Поліссі?
3. Яка основна негативна риса клімату і негативний природний процес для розвитку сільського господарства у Лісостепу?
4. У якій області і чому – у Вінницькій чи Полтавській – більше солонцюватих ґрунтів?

Завдання 2.

Дайте порівняльну характеристику фізико-географічних країв Українського лісостепу. Виявіть спільні та відмінні риси. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 3.

Таблиця 3

Характеристика фізико-географічних країв Українського лісостепу

Фізико-географічний край	Спільні риси	Відмінності
Дністерсько-Дніпровський		
Лівобережно-Дніпровський		
Середньоруський		

Зробіть висновок щодо основних причин різноманітності ландшафтів у лісостеповій зоні.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Поясніть причини формування у лісостеповій зоні різних типів ґрунтів. У яких умовах відбувається утворення і накопичення гумусу у цих ґрунтах?
2. Чим пояснюється велика строкатість ландшафтної структури лісостепу? Назвіть ландшафтоутвірні чинники і процеси, характерні для лісостепової зони України.
3. Як використовуються ландшафти лісостепу? У чому полягають особливості раціонального використання і охорони природи у цій зоні?

Завдання 3.

Розгляньте рис. 3 та доповніть його, вказавши гірські породи, а також ґрунтово-рослинний покрив і природні комплекси для місцеположень, показаних на профілі цифрами.

Рис. 3. Розташування ґрунтів і рослинності у залежності від рельєфу та складу гірських порід на сході лісостепової зони

Коротко опишіть виділені Вами природні комплекси.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Поясніть приуроченість різних типів рослинності та особливостей ґрунтового покриву до певних місцеположень.
2. Назвіть головні зональні ґрунтово-рослинні комплекси лісостепової зони України. Чим пояснюється домінування у ґрунтовому покриві лісостепу чорноземів типових та сірих лісових ґрунтів?
3. Яких охоронних заходів потребують ґрунти лісостепової зони?
4. Чим відрізняються ліси у цій зоні від лісів Українського Полісся?

Завдання 4.

Дайте короткі однозначні відповіді, що характеризують природні умови лісостепової зони України заповнивши праву колонку таблиці 4.

Таблиця 4

Деякі фізико-географічні характеристики Українського лісостепу

Переважаючі антропогенні відклади	
Рельєф, низовини, височини	
Середньорічна кількість опадів	
Типи ґрунтів	
Типи природної рослинності	
Типи ландшафтів	

Назвіть головні риси природи лісостепової зони України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Яку частку території України займає лісостепова зона?
2. Яке походження лісостепових ландшафтів і чим пояснюється необхідність виділення лісостепової зони?
3. Доведіть, що різноманіття лісостепових ландшафтів залежить від рельєфу, складу гірських порід та історії розвитку території.

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
2. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В.П.Попова. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 683 с.
3. Чижов М.П. Український лісостеп. – К.: Радянська школа, 1961. – 204 с.

Лабораторна робота № 4. Тема: Степова зона України.

Мета роботи: Виявити природні умови та особливості фізико-географічного районування степової зони України, дати порівняльну характеристику окремих таксономічних одиниць фізико-географічного районування в межах зони.

Хід роботи

Завдання 1.

Користуючись атласами і підручниками [1-4], проаналізуйте зв'язки між природними компонентами степової зони.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Дайте визначення понять “степова зона” і “степові ландшафти”. Чим вони відрізняються?
2. Які головні риси природи має степова зона України? Чим відрізняється природа степової і лісостепової зон України?
3. Які особливості геологічної будови і рельєфу характерні для Українського степу? Як вони впливають на формування степових ландшафтів?
4. Поясніть, чому у степовій зоні у порівнянні з лісостепом випадає менше атмосферних опадів, зменшується ступінь зволоження, підвищуються температури повітря, частіше утворюються посухи і суховії, виникають пилові бурі?
5. Що являє собою фауна степової зони? Чим вона відрізняється від фауни лісостепу?

Завдання 2.

Вивчіть картосхему на форзаці підручника з фізичної географії України [4], а також карти атласів [1, С. 247; 2, С. 162; 3, С. 46]. Визначте, на які підзони і краї поділяється степова зона України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що призвело до формування фізико-географічних країв на території степової зони? Чому в межах Середньостепової підзони виділяється лише 1 край?
2. У якому фізико-географічному краю степової зони і чому спостерігаються як степові, так і лісостепові ландшафти?
3. Які закономірності структури ґрунтового покриву у степовій зоні? Як змінюються властивості ґрунтів у різних підзонах?
4. Які закономірності поширення видового складу рослинності у межах степової зони? Як впливають на географію рослинного покриву кліматичні умови, ґрунти і рельєф степової зони?

Завдання 3.

За тематичними картами атласів [1-3] складіть порівняльну фізико-географічну характеристику підзон степової зони України, заповніть таблицю 5.

Зробіть висновки, виявіть спільні та відмінні риси, характерні для різних підзон.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які особливості фізико-географічного районування степової зони України? Обґрунтуйте виділення у межах степової зони України підзон і країв?
2. Що означають поняття “північностепова підзона”, “середньостепова підзона” і “південностепова підзона”? Як вони співвідносяться з поняттями “північностепові ландшафти”, “середньостепові ландшафти” і “південностепові ландшафти”?

Порівняльна фізико-географічна характеристика підзон степової зони

	Північностепова підзона	Середньостепова підзона	Південностепова підзона
Фізико-географічне положення та межі			
Геолого-геоморфологічна будова			
Середня температура січня/липня			
Кількість опадів, мм/рік			
Коефіцієнт зволоження			
Ґрунтово-рослинний покрив			
Особливості ландшафтної структури			

3. Яке походження і склад мають ліси різних підзон степової зони? Де вони поширені і яке мають значення?

Завдання 4.

Користуючись картами атласів, складіть фізико-географічну характеристику одного з фізико-географічних країв Українського степу за наступним планом.

- а) Географічне положення.
- б) Належність до тектонічної структури.
- в) Належність до оротографічної одиниці (форми рельєфу).
- г) Вік і склад корінних та антропогенних відкладів.
- ґ) Середньорічна кількість опадів.
- д) Річкова мережа і особливості поверхневого стоку.
- е) Ґрунтово-рослинний покрив.
- ж) Природоохоронні території.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Чому степова зона України має найвищу серед інших природних зон розораність земель? Які фактори сприяли цьому?
2. Яких природоохоронних заходів потребують степові ландшафти України? Які особливості раціонального використання природних ресурсів і охорони природи у степовій зоні України?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
4. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.

Лабораторна робота № 5.**Тема: Українські Карпати.**

Мета роботи: Охарактеризувати природні комплекси Українських Карпат. Проаналізувати зміни ландшафтів з висотою, виявити особливості районування фізико-географічної країни Українських Карпат.

Хід роботи

Завдання 1.

Складіть орогідрографічну схему Українських Карпат. Користуючись атласом [1] нанесіть на неї Передкарпатську височину; Східні Бескиди, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати; хребти: Вододільний, Верховинський, Полонинський, Вулканічний; гірські масиви Свидовець і Чорногора; Гринявські, Рахівські, Чивчинські гори; Закарпатську низовину; г. Говерлу; річки – Прут, Черемош, Серет, Тису, Теремлю, Свічу, Дністер, Стрий, Боржаву, Латорицю, Лімницю, Ріку, Тересву.

На отриману орогідрографічну схему умовними позначками нанесіть головні родовища корисних копалин.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Пригадайте критерії виділення фізико-географічних країн і за ними обґрунтуйте виділення Карпатської гірської країни. Коли і внаслідок яких процесів утворилися Українські Карпати?
2. Які особливості геологічної будови мають Українські Карпати і як вони відображені у рельєфі?
3. Чому Українські Карпати мають переважно пологі схили, зручні перевали, а вершини цих гір здебільшого вирівняні?
4. Чи рівномірно розташовуються родовища корисних копалин по території цієї гірської країни?

Завдання 2.

Побудуйте схему висотної поясності Українських Карпат за наведеним зразком (рис. 4) та самостійно складіть легенду до неї. Рекомендований вертикальний масштаб 1 : 20 000.

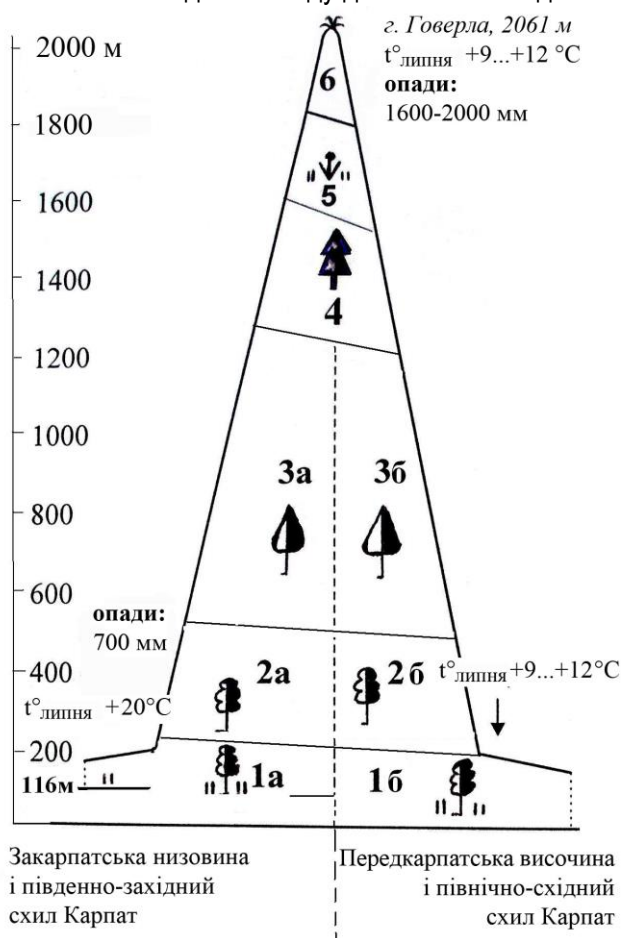

Рис. 4. Схема висотної поясності Українських Карпат

1. _____
- 1а _____
- 1б _____
2. _____
- 2а _____
- 2б _____
3. _____
- 3а _____
- 3б _____
4. _____
5. _____
6. _____

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які вертикальні ландшафтні пояси сформувались в Українських Карпатах? Назвіть найбільш суттєві їх особливості.
2. Назвіть характерні риси ґрунтового покриву Карпат. Як змінюються гірські ґрунти з висотою?
3. Чому в Українських Карпатах відсутня постійна снігова лінія і льодовики?

Завдання 3.

Побудуйте комплексний фізико-географічний профіль по лінії Івано-Франківськ – Мукачеве. Умовними позначками нанесіть на профіль тектонічну будову, орографію, основні показники клімату, гідрографічну мережу, типи ґрунтів і рослинності, фізико-географічні регіони, населені пункти, тощо. Проаналізуйте складений профіль.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Назвіть відмінності у висотній поясистості північно-східного й південно-західного схилів Українських Карпат. Поясніть причини різниці?
2. Чи справедливе судження одного мандрівника про те, що на шляху від Івано-Франківська до берега Північного Льодовитого океану він бачив таке ж різноманіття рослинності, що й на шляху від Івано-Франківська до вершини Говерли?

Завдання 4.

Розрахуйте температури повітря та кількості для окремих районів та висотних рівнів Українських Карпат, враховуючи наведені у таблиці 6 вертикальні температурні градієнти та наведені у таблиці 7 вертикальні градієнти опадів. Заповніть усі комірки таблиць.

Таблиця 6

Вертикальні температурні градієнти для окремих районів Українських Карпат

Регіон	Висота	Температура, °С		
		січня	липня	річна
Передкарпаття	400	-4,5	+19,5	
Градієнт температури °С на 100 м висоти				
Бескиди		0,91	0,74	0,63
Горгани		0,48	0,79	0,52
Чорногора		0,51	0,66	0,55
Чивчини		0,53	0,74	0,59

Таблиця 7

Вертикальні градієнти кількості опадів для різних висотних рівнів Українських Карпат

Висота над рівнем моря, м	Градієнт опадів (мм на 100 м висоти) і середня сума опадів (мм)					
	січень		липень		річна	
200-300		24		95		646
300-400	1		11		69	
400-500	3		12		90	
500-600	1		6		24	
600-700	3		9		67	
700-800	6		2		31	
800-900	1		22		118	
1300-1500	10		20		502	

Назвіть головні особливості клімату Українських Карпат.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Чим зумовлені кліматичні відмінності у межах Українських Карпат? Як і чому відрізняється клімат Передкарпаття і Закарпаття, північно-східного і південно-західного схилів Карпат?
2. Що вам відомо про живлення і стік річок Українських Карпат? Які чинники зумовлюють високу водоносність, паводковий режим і різкі коливання стоку карпатських річок?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
2. Воропай Л.І., Куниця М.О. Українські Карпати. – К.: Радянська школа, 1966. – 166 с.
3. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
4. Природа Українських Карпат / За ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – 265 с.

Лабораторна робота № 6.

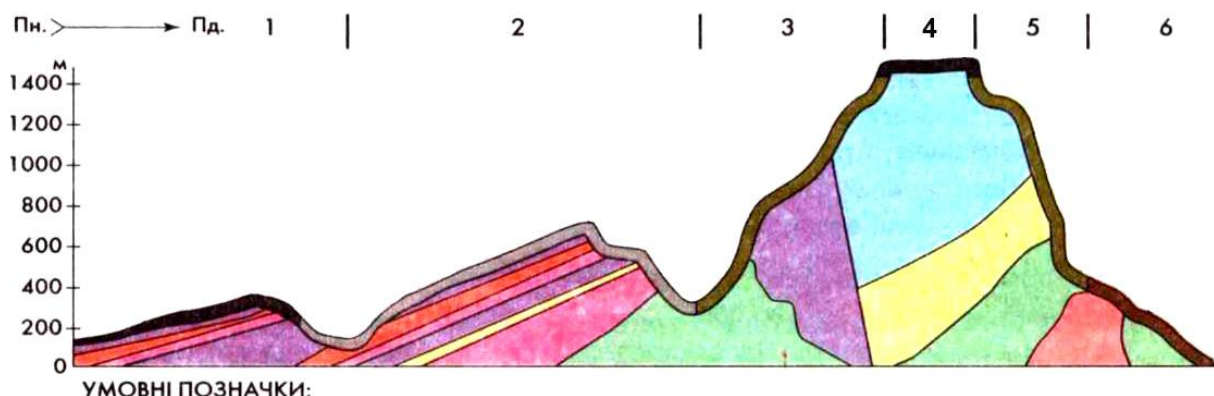
Тема: Кримські гори.

Мета роботи: Проаналізувати зміни ландшафтної структури Кримських гір у залежності від висоти та експозиції схилів, виявити особливості фізико-географічного районування Гірського Криму.

Хід роботи

Завдання 1.

Побудуйте та доповніть схематичний геолого-геоморфологічний профіль Кримських гір (рис. 5), на якому позначте Зовнішнє, Внутрішнє, Головне пасмо та Південний берег Криму.

Нанесіть на профіль вік і літологічні особливості гірських порід, якими складені пасма Кримських гір та доповніть його умовними позначками.

Рис. 5. Схематичний геолого-геоморфологічний профіль Кримських гір

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Як Ви розумієте зміст поняття “гірське пасмо”?
2. Назвіть особливості рельєфу Кримських гір. Що зумовило таку різноманітність форм рельєфу на цій території?
3. Що таке “куести” і за яких умов вони утворюються?
4. Згадайте зміст поняття “карст”. Які умови потрібні для утворення карстового рельєфу?
5. Охарактеризуйте основні риси тектонічної будови та рельєфу фізико-географічної країни Гірського Криму. Як вони впливають на інші компоненти природи?

Завдання 2.

Самостійно складіть легенду до схеми висотної поясності Кримських гір (рис. 6) за наведеним нижче шаблоном.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які вертикальні ландшафтні пояси сформувались у Кримських горах? Назвіть найбільш суттєві їх особливості.

2. Як змінюється клімат у межах Кримських гір?
3. Назвіть характерні риси ґрунтового покриву Гірського Криму. Як змінюються типи і підтипи ґрунтів з висотою?
4. Які місцевості у Криму об'єднують спільним терміном "яйла"?
5. Чому в Кримських горах відсутні постійна снігова лінія і льодовики?

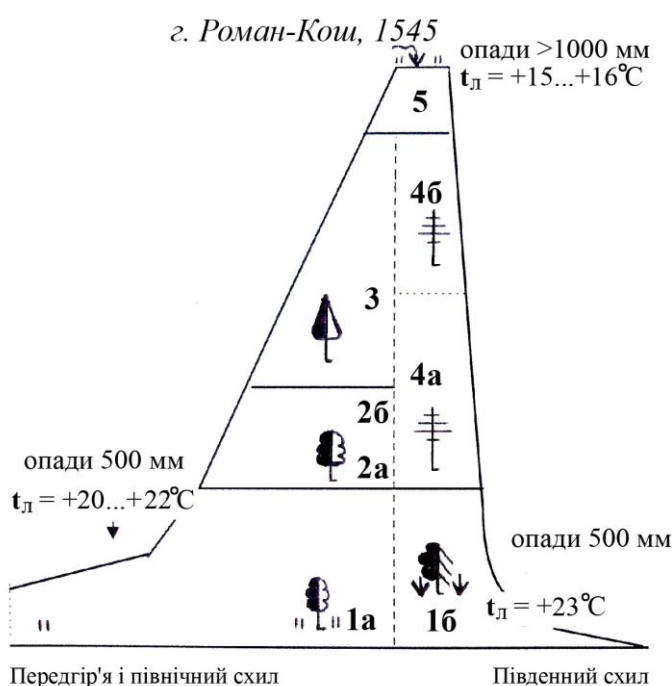

Рис. 6. Схема висотної поясності Кримських гір

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Назвіть відмінності у висотній поясності північного й південного схилів Кримських гір. Поясніть причини різниці?
2. Як впливає геологічна і геоморфологічна будова Кримських гір на їх ландшафтну структуру? Наведіть приклади.
3. Які особливості рослинного і тваринного світу Кримських гір? Які види занесені до Червоної Книги України?

Завдання 3.

Дайте порівняльну характеристику фізико-географічних областей Кримських гір. Заповніть таблицю 8.

Таблиця 8

Порівняльна характеристика фізико-географічних областей Кримських гір

Фізико-географічна область	Спільні риси	Відмінності
Передгірнолісотепова		
Головного пасма		
Південнобережна субсередземноморська		

Зробіть висновок щодо основних причин різноманітності ландшафтів у Гірському Криму.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Де найбільше поширені карстові форми рельєфу у Кримських горах? Що сприяє розвитку карстових процесів у Гірському Криму?
2. Які стихійні лиха та несприятливі фізико-географічні процеси характерні для Кримських гір та Південного узбережжя Криму? Які Ви знаєте методи їх попередження та боротьби з ними? Наведіть приклади.
3. Обґрунтуйте поділ Кримських гір на фізико-географічні області.
4. Охарактеризуйте Південнобережну субсередземноморську область Гірського Криму. Які фактори сприяли розвитку тут середземноморських ландшафтів?
5. Яке значення мають природоохоронні об'єкти Криму? Наведіть приклади.

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Багрова Л.А., Боков В.А., Багров Н.В. География Крыма. – К.: Лыбидь, 2001. – 300 с.
2. География Крыма / Под ред. П.Д. Подгорельского и В.Б. Кудрявцева. – Симферополь, Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 1995. – 224 с.
3. Ена В.Г. В горах и на равнинах Крыма. – Симферополь: Таврия, 1973. – 112 с.
4. Ена В.Г., Кострицкий М.Е. Крымский полуостров. Географический очерк. – Симферополь: Крым, 1966. – 64 с.
5. Ена В.Г., Твердохлебов И.Т., Шалыт С.П., Ена Ан. В., Ена Ал. В. Южный берег Крыма. – Симферополь: Бизнес-Информ, 1996. – 336 с.

Лабораторна робота № 7.

Тема: Природні комплекси морів, що омивають територію України.

Мета роботи: З'ясувати фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів, головні екологічні проблеми їх акваторій та основні напрямки природокористування.

Хід роботи

Завдання 1.

Позначте на контурній карті України елементи берегової лінії: миси, острови, півострови, коси (див. додаток А).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Яку частину Світового океану називають морем? До якої групи морів відносяться моря України?
2. Згадайте тектонічну будову України та поясніть різну глибину Чорного і Азовського морів.
3. Які особливості фізико-географічного положення Чорного і Азовського морів?
4. Азовське море іноді називають затокою (лиманом) Чорного моря. Чи правильно це?

Завдання 2.

Використовуючи таблиці 10 дайте письмову характеристику хімічного складу води Чорного моря.

Таблиця 10

Вміст головних іонів у воді Чорного моря, % до суми солей

Іон	Глибина, м	
	0-300	1000-2000
Cl ⁻	55,23	55,25
Br ⁻	0,18	0,18
SO ₄ ²⁻	7,54	7,41
Na ⁺	31,36	31,23
K ⁺	1,02	1,07
Ca ²⁺	1,31	1,28
Mg ²⁺	3,34	3,74
Солоність, ‰	17,3-21,7	22,1-22,2

Зробіть висновок щодо хімічного складу солей у воді Чорного моря.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. У яких одиницях вимірюють солоність води?
2. Поясніть вертикальний розподіл хімічних елементів у воді Чорного моря та зміну солоності вод із глибиною.
3. Яка солоність Азовського моря? Порівняйте її з солоністю Чорного моря та встановіть причини різної солоності у цих морях. Поясніть причини зміни солоності в Азовському морі.
4. Чому солоність Чорного і Азовського морів значно менша, ніж середня солоність Світового океану (35‰)?

Завдання 3.

Проаналізуйте вертикальний розподіл вмісту кисню і сірководню у водах Чорного моря. Поясніть виявлені закономірності. Порівняйте особливості вертикального розподілу температури і солоності вод Чорного моря за сезонами року (рис. 7).

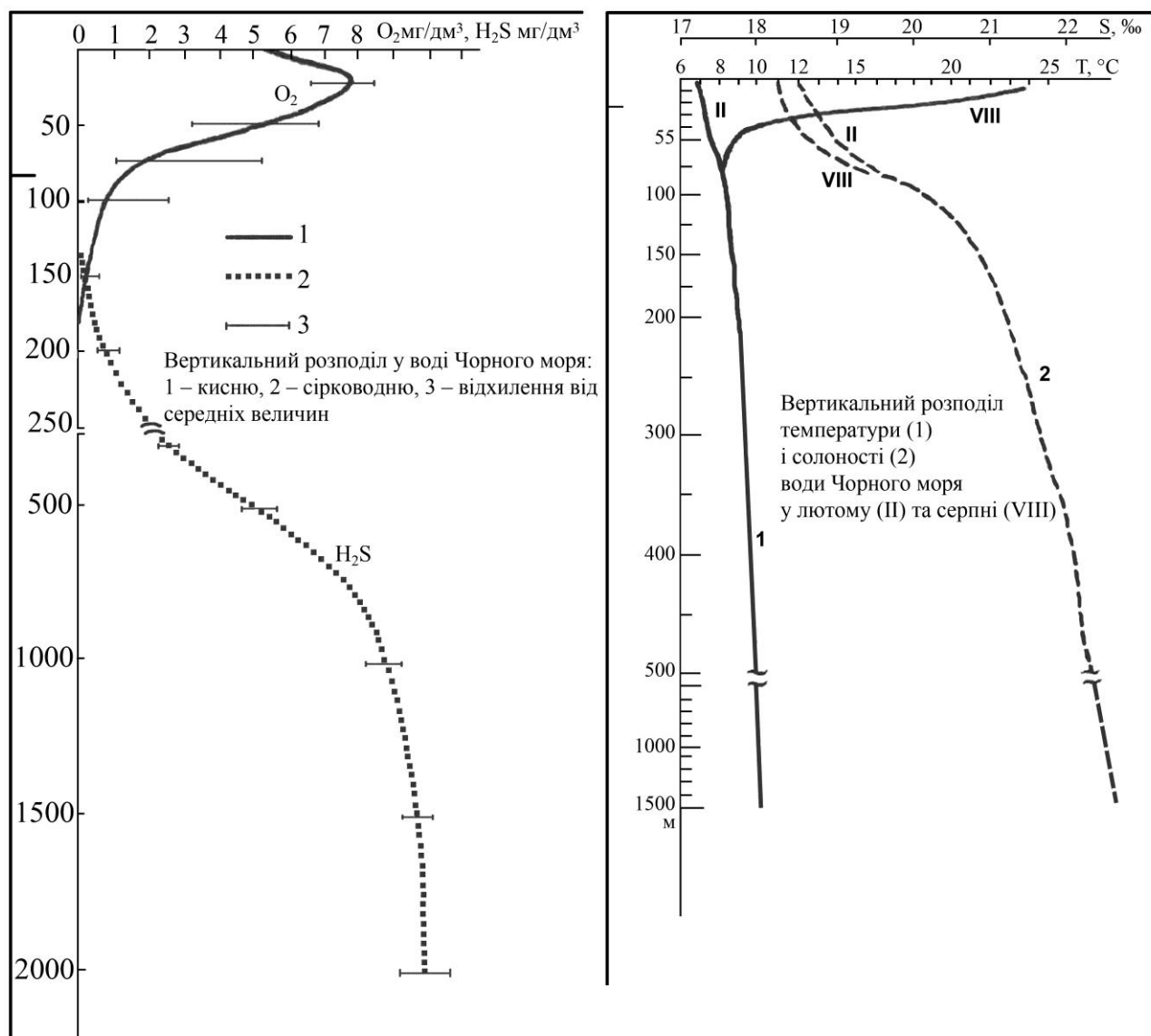

Рис. 7. Вертикальний розподіл температури та деяких гідрохімічних характеристик вод Чорного моря

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які причини зараження глибинних водних мас Чорного моря сірководнем? Чи загрожує Чорному морю поступове підняття верхньої межі сірководневого шару?

2. Як змінюються основні фізико-хімічних властивості (температура, солоність, насиченість киснем, сірководнем) вод Чорного моря з глибиною?
3. Про що свідчить такий факт: через протоку Босфор глибинною течією переноситься 176 км^3 води на рік, а поверхневою течією — 340 км^3 ?

Завдання 4.

Використовуючи карти атласів [1-3] та додатку Б побудуйте і заповніть таблицю 11.

Таблиця 11

Фізико-географічна характеристика морів, що омивають територію України

План характеристики	Чорне море	Азовське море
1. Основні етапи розвитку басейнів		
2. Характеристики улоговин морів (площа, протяжність, глибина, об'єм води), розчленованість берегової лінії		
3. Кліматичні особливості (кількість опадів, температура повітря та температура води, льодові явища)		
4. Особливості циркуляції вод (хвилювання, течії, згінно-нагінні явища)		
5. Гідрохімічний режим (солоність, хімічний склад вод) та властивості водних мас		
5. Мінеральні та біологічні ресурси		
6. Геоecологічні проблеми		

Зробіть висновок щодо природних умов морів України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте природні ресурси Чорного моря.
2. Проаналізуйте природні ресурси Азовського моря.
3. Виділіть головні особливості природи Чорного і Азовського морів.
4. Визначте сучасні геоекологічні проблеми Азово-Чорноморського басейну. Чи може Україна вирішити їх самостійно?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
4. Геология и полезные ископаемые Черного моря / гл.ред. Е.Ф.Шнюков. – К.: Карбон ЛТД, 1999. – 421 с.
5. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
6. Гидрометеорология и гидрохимия морей СССР. Азовское море / Отв. ред. Ф.С. Терзиев. – Т. V. – СПб: Гидрометеоиздат, 1991. – 237 с.
7. Гидрометеорология и гидрохимия морей СССР. Черное море / Отв. ред. Ф.С. Терзиев. – Т. IV. – СПб: Гидрометеоиздат, 1992. – 429 с.
8. Океанографічний атлас Чорного та Азовського морів. – К.: ДУ Держгідрографія, 2009. – 356 с.
9. Природа Украинской ССР. моря и внутренние воды / В.Н. Грезе, Г.Г. Поликарпов, В.Д. Романенко и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 224 с.
10. Черное море / А. Вылканов, Х. Данов, Х. Маринов и др. Пер. с болгарского. – Л.: Гидрометеоиздат, 1983. – 408 с.

Лабораторна робота № 8.

Тема: Геоекологічна ситуація та раціональне використання природних ресурсів України.

Мета роботи: З'ясувати чинники, що впливають на формування та гостроту геоекологічної ситуації у різних фізико-географічних одиницях України, виявити причини, що призводять до її погіршення. Обґрунтувати необхідність застосування природоохоронних заходів та схарактеризувати природно-заповідну систему України.

Хід роботи

Завдання 1.

Використовуючи карту геоекологічної ситуації в Україні виділіть території (ареали) з різними умовами проживання населення. Які адміністративні регіони входять до кожного ареалу? Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 12.

Таблиця 12

Території, де умови проживання					
Сприятливі	Помірно сприятливі	Задовільні	Погіршені	Напружені	Катастрофічні

Зробіть висновок про екологічні умови проживання жителів різних регіонів України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Як Ви розумієте поняття “забруднення навколишнього природного середовища”? Розкрийте зміст поняття “геоекологічна ситуація”.
2. Дайте оцінку впливу різних видів господарської діяльності на природні умови і природні ресурси України. Що спричинило кризову геоекологічну ситуацію в Україні. Що необхідно зробити для її покращення?
3. Якими показниками визначається (оцінюється) рівень забруднення довкілля?

Завдання 2.

Проаналізуйте, як впливають на природні умови і природні ресурси України різні види господарської діяльності? Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 13

Промисловість	Сільське господарство	Транспорт	Містобудування	Гідротехнічне будівництво

Зробіть висновок щодо основних видів природокористування в Україні.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Назвіть головні проблеми, що перешкоджають веденню раціонального природокористування в Україні.
2. Схарактеризуйте сутність природоохоронних заходів, які здійснюються у різних районах України.
3. Як вплинула геоекологічна ситуація на основні соціально-демографічні показники населення України?

Завдання 3.

Проаналізуйте основні категорії об'єктів природно-заповідного фонду: біосферні та природні заповідники, національні природні парки. Використовуючи карти атласів [1, 4] та дані додатку Г,

охарактеризуйте природно-заповідну систему України. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 14.

Таблиця 14

Основні елементи природно-заповідної системи України

Природні регіони	Біосферні заповідники	Природні заповідники	Національні природні парки

Зробіть висновок про структуру природно-заповідної системи України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що є природним заповідником, заказником, пам'яткою природи, природним національним парком, біосферним заповідником? Наведіть приклади.
2. Чому формування мережі природно-заповідних територій повинно враховувати фізико-географічне та суспільно-географічне районування території України?

Завдання 4.

Проаналізуйте таблицю 15. Розрахуйте, яку частку від загальної площі України, займають різні фізико-географічні зони і гірські країни та визначте, який відсоток, в межах кожного природного регіону, займають окремі види угідь. Для кожного регіону побудуйте діаграму структури земельних ресурсів.

Таблиця 15

Структура земельних ресурсів природних регіонів України

Природні регіони	Загальна площа, млн. га	Частка від загальної площі України, у %	Орні землі		Багаторічні насадження		Сіножаті		Пасовища		Ліси		Інші угіддя	
			Площа, млн. га	% від загальної площі зони	Площа, тис. га	% від загальної площі зони	Площа, тис. га	% від загальної площі зони	Площа, млн. га	% від загальної площі зони	Площа, млн. га	% від загальної площі зони	Площа, млн. га	% від загальної площі зони
Зона мішаних і широколистяних лісів	11,2		4,0		88,5		1044,8		0,78		3,5		1,8	
Лісостепова зона	20,6		13,7		350,0		766,8		0,94		3,0		1,9	
Степова зона	24,4		15,8		577,6		185,5		2,63		1,0		4,1	
Карпати і Закарпатська низовина	3,3		0,6		73,6		230,3		0,34		1,9		0,2	
Гірський Крим	0,78		0,17		68,1		–	–	0,12		0,3		0,1	

Зробіть висновок щодо відмінностей використання сільськогосподарських угідь у різних фізико-географічних зонах і гірських країнах України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Яка фізико-географічна зона України є найбільш сільськогосподарськи освоєною? Чому?
2. Які закономірності зміни напрямку використання сільськогосподарських угідь по території України можна виділити?
3. Яка середня лісистість України? Як вона відрізняється між різними природними регіонами?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Герасимчук З.В., Микитин Т.М., Якимчук А.Ю. Маркетинг природно-заповідних територій: Монографія. – Луцьк: ЛНТУ, 2012. – 245 с.
4. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
5. Лесів О.С. Природно-заповідний фонд України : Монографія. – Львів : Наукова думка, 2011. – 217 с.
6. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.

Література:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Багорова Л.А., Боков В.А., Багров Н.В. География Крыма. – К.: Лыбидь, 2001. – 300 с.
4. Воропай Л.І., Куниця М.О. Українські Карпати. – К.: Радянська школа, 1966. – 166 с.
5. География Крыма / Под ред. П.Д. Подгорельского и В.Б. Кудрявцева. – Симферополь, Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 1995. – 224 с.
6. Геология и полезные ископаемые Черного моря / гл.ред. Е.Ф.Шнюков. – К.: Карбон ЛТД, 1999. – 421 с.
7. Герасимчук З.В., Микитин Т.М., Якимчук А.Ю. Маркетинг природно-заповідних територій: Монографія. – Луцьк: ЛНТУ, 2012. – 245 с.
8. Гидрометеорология и гидрохимия морей СССР. Азовское море / Отв. ред. Ф.С. Терзиев. – Т.V. – СПб: Гидрометеиздат, 1991. – 237 с.
9. Гидрометеорология и гидрохимия морей СССР. Черное море / Отв. ред. Ф.С. Терзиев. – Т.IV. – СПб: Гидрометеиздат, 1992. – 429 с.
10. Ена В.Г. В горах и на равнинах Крыма. – Симферополь: Таврия, 1973. – 112 с.
11. Ена В.Г., Кострицкий М.Е. Крымский полуостров. Географический очерк. – Симферополь: Крым, 1966. – 64 с.
12. Ена В.Г., Твердохлебов И.Т., Шалыт С.П., Ена Ан. В., Ена Ал. В. Южный берег Крыма. – Симферополь: Бизнес-Информ, 1996. – 336 с.
13. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
14. Лесів О.С. Природно-заповідний фонд України : Монографія. – Львів : Наукова думка, 2011. – 217 с.
15. Маринич О.М. Українське Полісся. – Київ: Радянська школа, 1962. – 163 с.
16. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
17. Океанографічний атлас Чорного та Азовського морів. – К.: ДУ Держгідрографія, 2009. – 356 с.
18. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наук. думка, 1985. – 218 с.
19. Природа Украинской ССР. моря и внутренние воды / В.Н. Грезе, Г.Г. Поликарпов, В.Д. Романенко и др. – К. : Наук. думка, 1987. – 224 с.
20. Природа Українських Карпат / За ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – 265 с.
21. Природно-заповідний фонд Української РСР / За ред. М.А. Воїнственського. – К.: Урожай, 1986. – 224 с.
22. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В.П. Попова. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 683 с.
23. Черное море / А. Вылканов, Х. Данов, Х. Маринов и др. Пер. с болгарского. – Л.: Гидрометеиздат, 1983. – 408 с.
24. Чижов М.П. Український лісостеп. – К.: Радянська школа, 1961. – 204 с.

Перелік географічної номенклатури об'єктів берегової лінії України

Північно-Західне узбережжя Чорного моря

острів Зміїний	Жебріянська бухта	озеро Сасик (Кундук)
озеро Шагани	озеро Алібей	озеро Бурнас
Будацький лиман	Дністровський лиман	Одеська затока
	мис Великий Фонтан	

Північне узбережжя Чорного моря

Березанський лиман	острів Березань	мис Аджияск
мис Очаківський	Кінбурнська коса	Дніпровський лиман
Ягорлицька затока	п-ів Ягорлицький Кут	Тендрівська коса
Тендрівська затока	озеро Устричне	Каркінітська затока
Джарилгацька затока	Каржинська затока	Каланчацький лиман
Джарилгацька коса	п-ів Денгельтип	п-ів Гіркий Кут
Гірка затока	Широка затока	п-ів Домузгла

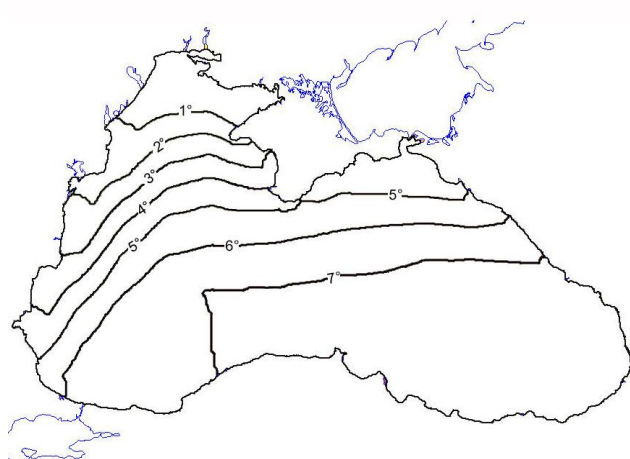
Кримський півострів

Перекопський перешийок	Перекопська затока	мис Карказак
Чатирлицький лиман	Самарчицький лиман	Сари-Булатська (Лебедина) затока
Лебедині острова	Бакальська коса	мис Піщаний
Бакальська затока	Ярилгацька бухта	Тарханкутський п-ів
мис Прибійний	мис Тарханкут	Караджинська бухта
мис Урет	озеро Донузлав	мис Євпаторійський
Каламітська затока	озеро Сасик	озеро Сакське
озеро Кизил-Яр	мис Лукулл	Гераклейський п-ів
мис Херсонес	мис Фіолент	Севастопольська бухта
Подвійна бухта	Комишова бухта	Балаклавська бухта
мис Айя	бухта Ласпі	мис Сарич
мис Ай-Тодор	мис Аюдаг	Судацька бухта
мис Рибачий	п-ів Меганом	мис Меганом
мис Товстий	Чалкінська бухта	Карадазька бухта
Коктебельська бухта	Тиха бухта	п-ів Кіік-Атлама
Двоякірна бухта	Феодосійська затока	мис Чауда
Керченський п-ів	Керченська протока	мис Опук
мис Фонар	бухта Булганак	бухта Рифів
бухта Морської піхоти	мис Зюк	Казантипський п-ів
мис Казантип	Казантипська затока	Татарська бухта
Мисова бухта	Арабатська затока	Арабатська Стрілка
затока Сиваш	п-ів Чонгар	Тонка протока

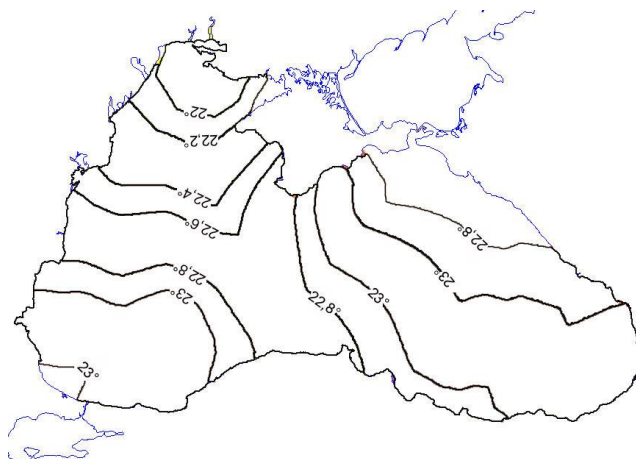
Північне узбережжя Азовського моря

Утлюцький лиман	коса Бирючий Острів	Федотова коса
Молочний лиман	Обитічна затока	Обитічна коса
мис Дзензик	Бердянська затока	Бердянська коса
Білосарайська затока	Білосарайська коса	коса Крива
	Таганрозька затока	

Кліматичні умови акваторії Чорного моря

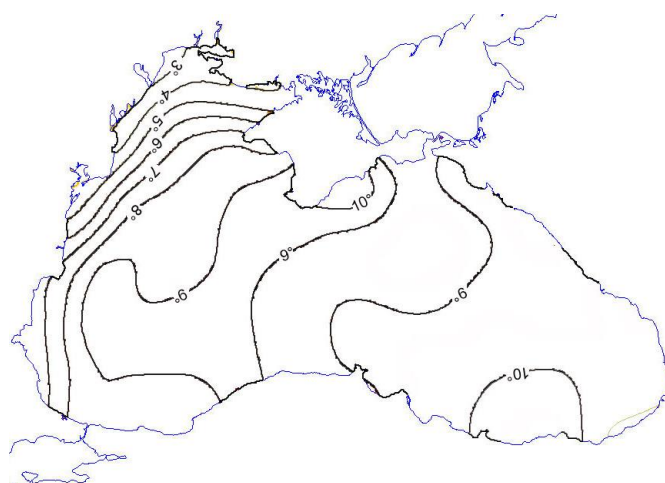

а)

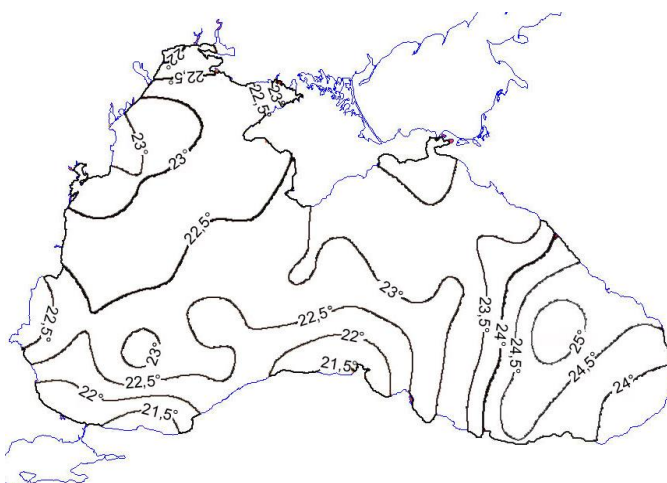

б)

Температура повітря: а) у січні, б) у липні

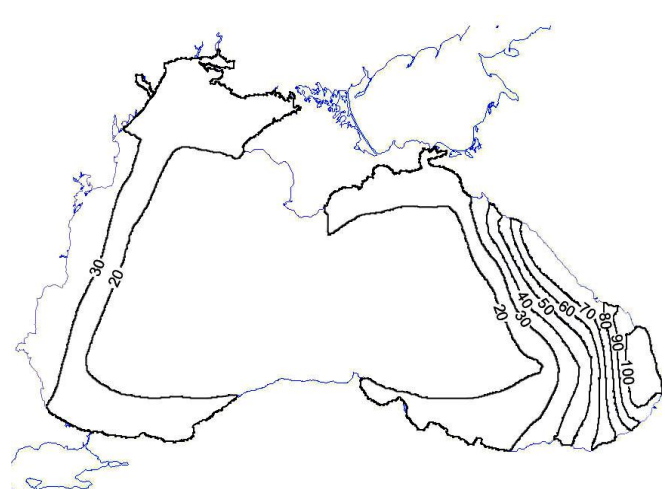

а)

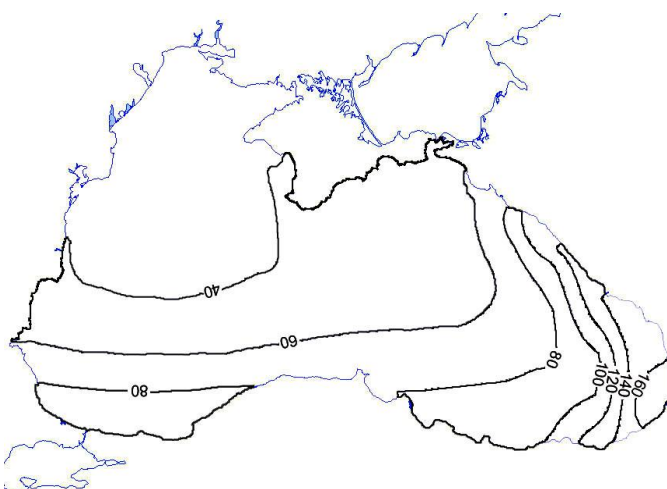

б)

Температура води: а) у січні, б) у липні

а)

б)

Кількість опадів: а) у січні, б) у липні

Структура ґрунтового покриття України і ступінь його розораності

Назва ґрунтів	Площа ґрунтів		Розораність	
	тис. га	у % від загальної площі	тис. га	у % від загальної площі ґрунтів даного типу
Дерново-підзолисті супіщані і суглинисто-піщані	1573,0	3,54	1015,0	3,21
Дерново-підзолисті оглеєні	1916,9	4,32	1140,7	3,61
Сірі лісові	7924,0	17,84	6719,1	21,27
Чорноземи типові на лесах	6272,2	14,12	5731,4	18,15
Чорноземи звичайні на лесах	10395,0	23,41	8760,0	27,73
Чорноземи південні переважно на лесах	6237,9	14,05	4662,4	14,76
Лучно-чорноземні переважно на лесах	1124,9	2,53	700,7	2,22
Темно-каштанові і каштанові на лесах	1489,9	3,36	1241,0	3,93
Лучні переважно на алювії	1936,1	4,36	663,0	2,10
Болотні, торфово-болотні і торфовища	2061,8	4,64	78,5	0,25
Солонці і осолоділі	537,8	1,21	256,1	0,81
Дернові	1627,1	3,66	396,3	1,25
Буроземні, дерново-буроземні	956,4	2,15	192,7	0,61
Коричневі гірські, гірсько-лучні	41,8	0,09	7,2	0,02
Виходи гірських порід	311,0	0,70	21,6	0,07
Разом	44405,8	100	31585,7	100

Основні об'єкти природно-заповідної системи України

Назва	Рік створення	Площа, га	Розташування
1	2	3	4
Біосферні заповідники			
Асканія-Нова	1898	33307,6	Херсонська область
Дунайський	1981	50252,9	Одеська область
Карпатський	1968	57 880	Закарпатська область
Чорноморський	1927	109254,8	Херсонська і Миколаївська області
Природні заповідники			
Горгани	1996	5344,2	Івано-Франківська область
Дніпровсько-Орільський	1990	3766,2	Дніпропетровська область
Древлянський	2009	30872,8	Житомирська область
Єланецький степ	1996	1675,7	Миколаївська область
Казантипський	1998	450,1	Автономна Республіка Крим
Канівський	1923	2027	Черкаська область
Карадазький	1979	2872	Автономна Республіка Крим
Кримський, у т.ч. філія «Лебедині острови»	1923	44175	Автономна Республіка Крим
Луганський, у т.ч. філії: Станично-Луганський заповідник, Провальський степ, Стрільцівський степ	1968	2122	Луганська область
Медобори	1990	10521	Тернопільська область
Мис Март'ян	1973	240	Автономна Республіка Крим
Михайлівська цілина	2009	882,9	Сумська область
Опуцький	1998	1592,3	Автономна Республіка Крим
Поліський	1968	20104	Житомирська область
Розточчя	1984	2084,5	Львівська область
Рівненський	1999	42288,7	Рівненська область
Черемський	2001	2975,7	Волинська область
Український степовий, у т.ч. філії: «Хомутовський степ», «Кам'яні могили», «Крейдяна флора»	1961	3335,6	Донецька і Запорізька області
Ялтинський гірсько-лісовий	1973	14523	Автономна Республіка Крим
Національні природні парки			
«Азово-Сиваський»	1993	52154	Херсонська область
«Білоозерський»	2009	7014,4	Київська і Черкаська області
«Білобережжя Святослава»	2009	35223	Миколаївська область
«Бузький Гард»	2009	6138	Миколаївська область
«Верхнє Побужжя»	2013	108000	Хмельницька область
«Верховинський»	2010	12023	Івано-Франківська область
«Вижницький»	1995	7928	Чернівецька область
«Великий Луг»	2006	16756	Запорізька область
«Галицький»	2004	14685	Івано-Франківська область
«Гетьманський»	2009	23360	Сумська область
«Голосіївський»	2007	4525	Київ
«Гомільшанські ліси»	2004	14315	Харківська область
«Гуцульщина»	2002	32271	Івано-Франківська область

1	2	3	4
«Дворічанський»	2009	3131,2	Харківська область
«Дермансько-Острозький»	2009	1647,6	Рівненська область
«Деснянсько-Старогутський»	1999	16215	Сумська область
«Джарилгацький»	2009	10000	Херсонська область
«Дністровський каньйон»	2010	10829,18	Тернопільська область
«Залісся»	2009	14836	Чернігівська і Київська області
«Зачарований край»	2009	6101	Закарпатська область
«Ічнянський»	2004	9666	Чернігівська область
«Кармелюкове Поділля»	2009	20203,4	Вінницька область
«Карпатський»	1980	50303	Івано-Франківська область
«Кременецькі гори»	2009	6951,2	Тернопільська область
«Мале Полісся»	2013	9515,1	Хмельницька область
«Мезинський»	2006	31035	Чернігівська область
«Меотида»	2009	207201	Донецька область
«Нижньодністровський»	2008	21311	Одеська область
«Нижньосульський»	2010	16879	Черкаська і Полтавська області
«Північне Поділля»	2010	15588	Львівська область
«Подільські Товтри»	1996	2613,16	Хмельницька область
«Прип'ять-Стохід»	2007	39315,5	Волинська область
«Пирятинський»	2009	12028,4	Полтавська область
«Приазовський»	2010	78127	Запорізька область
«Святі Гори»	1997	40609	Донецька область
«Синевир»	1989	40400	Закарпатська область
«Сколівські Бескиди»	1999	35684	Львівська область
«Слобожанський»	2009	5244	Харківська область
«Тузовські лимани»	2010	27865	Одеська область
«Ужанський»	1999	39159	Закарпатська область
«Хотинський»	2010	9400	Чернівецька область
«Чарівна гавань»	2009	6270	Автономна республіка Крим
«Черемоський»	2009	7117,5	Чернівецька область
«Шацький»	1983	32515	Волинська область
«Яворівський»	1998	7079	Львівська область

Зміст

Вступ	3
Лабораторна робота №1	4
Лабораторна робота №2	6
Лабораторна робота №3	7
Лабораторна робота №4	9
Лабораторна робота №5	10
Лабораторна робота №6	13
Лабораторна робота №7	15
Лабораторна робота №8	18
Література	21
Додатки	22

Навчально-методичне видання

Корнус Анатолій Олександрович

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт
та контролю самостійної роботи студентів

Частина 2

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск **Нешатаєв Б.М.**
Комп'ютерний набір **Корнус А.О.**
Комп'ютерне верстання **Корнус А.О.**

Здано в набір 19.08.16. Підписано до друку 08.09.16. Формат 60 x 84/16. Гарн. Arial Narrow. Друк ризогр.
Папір офсет. Умовн. друк арк. 1,16. Обл.-вид. арк 1,30. Тираж 50 прим.